

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2020

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტი და მისი განვითარება საქართველოში

სტატიაში განხილულია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების დროში მოქმედების საკითხი, კერძოდ კი, მიღებული გადაწყვეტილების ამოქმედების გადავადება მომავალ დროში (შემდგომში - Pro Futuro ეფექტი). სტატიის პირველ ნაწილში შეფასებულია მსოფლიოს სპეციალიზირებული საკონსტიტუციო კონტროლი რიგ ქვეყნებში, მათ შორის Pro Futuro ეფექტის საკანონმდებლო და სასამართლო პრაქტიკის განვითარების არსებული ტენდენციები და თავისებურებები, ხოლო მეორე ნაწილი შეეხება უშუალოდ Pro Futuro ეფექტის განვითარებას საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში და შემდგომ უკვე, მის დამკვიდრებას უშუალოდ საქართველოს კონსტიტუციის ნორმატიულ ქსოვილში.

სტატიაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა Pro Futuro ეფექტის გამოყენების საფუძვლების იდენტიფიცირებას და განხილვას. სხვადასხვა სპეციალიზირებული საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმის მქონე ქვეყნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით, მიმოხილულია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ამოქმედების გადავადების კონკრეტული ვადების განსაზღვრის პრინციპი. მათ შორის ეფექტის არამართლზომიერი გამოყენების გვერდითი ეფექტები.

სტატიაში მოყვანილი სხვადასხვა ქვეყნის გამოცდილება, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის შესწავლა და ანალიზი საშუალებას გვაძლევს, რომ კონკრეტული წარმოდგენა შევიქმნათ საკონსტიტუციო სამართალწარმოების პრაქტიკაში Pro Futuro ეფექტის მოქმედების საფუძვლებსა და საჭიროებებზე. კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნების გაზიარება, უზრუნველყოფს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების პრაქტიკაში Pro Futuro ეფექტის სწორ გამოყენებას.

სტატია ეფუძნება კომპარატივისტულ, სასამართლო პრაქტიკისა და ნორმატიული აქტების ანალიზის მეთოდებს.

საკვანძო სიტყვები: საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, დროში მოქმედება, გადაწყვეტილების ამოქმედების გადავადება, Pro Futuro ეფექტი, სპეციალიზირებული საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმები.

1. შესავალი

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას აქვს Pro Futuro ეფექტი, როდესაც იგი ადგენს ძალადაკარგული ნორმის გამოყენებას გარკვეული დროით მომავალში, რაც იმას ნიშნავს, რომ სასამართლო გადაწყვეტილება ძალაში შევა მხოლოდ ამ დროის გასვლის შემდეგ, რაც სასამართლოს მიერაა მითითებული. სხვადასხვა ქვეყნის შიდა ეროვნულ კანონმდებლობაში სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტი, როგორც წესი არ გამოიყენება ზოგად რეგულაციად. მიუხედავად ამისა საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოები ხშირად აძლევენ თავიანთ გადაწყვეტილებებს Pro Futuro ეფექტს, აღნიშნული კი იმ შემთხვევაში ხდება თუ ხედავენ საჭიროებას, რომ აუცილებელია კანონმდებელს მიეცეს დრო რათა შესა-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

ბამისი ცვლილება შეიტანოს არაკონსტიტუციურად გამოცხადებულ ნორმაში ან თუ მათ სურთ, რომ თავიდან აირიდონ „საკანონმდებლო შიმშილი“ ან უზრუნველყონ სამართლებრივი განჭვრეტადობის პრინციპი.

მოცემული საკითხის აქტუალურობა საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ფარგლებშიც საკმაო სიმწვავეთ გამოირჩევა, სწორედ ეს გარემოება წარმოადგენს იმ ფაქტორს, რომლის გამოც მიზანშეწონილია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტის შესწავლა. სტატიაში თავდაპირველად მიმოხილულია უცხო ქვეყნების გამოცდილება Pro Futuro ეფექტის თავიანთ საკანონმდებლო სივრცეში დამკვიდრების და განვითარების კუთხით, შემდგომ კი საკანონმდებლო რეგულაციები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც ამ ეფექტის მოქმედების მიმართ განვითარდა.

ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ Pro Futuro ეფექტის ალტერნატივად მაგალითად, ისრაელში იყენებენ „გაუქმების დეკლარირების შეჩერების“, ხოლო საფრანგეთში „გადადებულ გაუქმებას“.¹ მიუხედავად ამ ტერმინოლოგიური სხვაობისა, სამეცნიერო წრეები მათ მაინც Pro Futuro ეფექტის ქუდქვეშ განიხილავენ.

2. საერთაშორისო გამოცდილება

2.1. გერმანიის ფედერალური რესპუბლიკა

გერმანია ერთ-ერთია იმ ქვეყნებიდან, რომელიც იყენებს ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს (შემდგომში - გფსს) გადაწყვეტილებების Pro Futuro მექანიზმს. ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად გამოცხადების შემთხვევაში, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ადგენს უკიდურეს ვადას არაკონსტიტუციური დებულების შემდგომი დროებითი გამოყენებისათვის. გფსს-ის ასევე შეუძლია დაადგინოს ვადა, სადამდეც კანონმდებლობამ უნდა შექმნას ახალი რეგულაცია. აღნიშნული პერიოდის ხანგრძლივობა განისაზღვრება ისეთი ასპექტების შესაბამისად, როგორებიცაა დარღვევის სერიოზულობა ან სხვა გადაუდებელი გარემოებები. ასევე, გასათვალისწინებელია მისაღები რეგულაციების სირთულე და განსაკუთრებული მოთხოვნები დასარეგულირებელ საკითხთან დაკავშირებით.²

უნდა აღინიშნოს, რომ Pro Futuro მექანიზმი პირდაპირ არ არის დარეგულირებული გერმანიის საკონსტიტუციო იუსტიციის კანონმდებლობაში. გფსს სამართლებრივი აქტის ბათილობის მაგიერ ხშირად მიმართავს ამ უკანასკნელ გამონაკლის საშუალებას, რომელიც, როგორც წესი არ მიიჩნევა, როგორც გამონაკლისი. რეტროაქტიურობის მიდგომიდან Pro Futuro ფუნქციაზე გადასვლის სამართლებრივ საფუძვლად მიიჩნევა გფსს-ის შესახებ კანონის 35-ე მუხლი, რომლის მიხედვითაც:

„თავის გადაწყვეტილებაში, ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლომ შეიძლება განაცხადოს, ვის მიერ უნდა შესრულდეს იგი. ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება აღინიშნოს აგრეთვე შესრულების მეთოდი“.

¹ Millet F. X., Temporal Effects of Judicial Decisions in France, the Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 114.

² Gertrude L. W., The Constitutional Court's Relationship to Parliament and Government, National Report Prepared for The XVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts by The Federal Constitutional Court of Germany, 2011, 285.

2.1.1. Pro Futuro ეფექტის გამოყენების ზოგადი საფუძვლები

გფსს-ის პრაქტიკაში ჩვეულებრივ ორი ალტერნატიულ გარემოება არსებობს, რომლის საფუძველზეც მან შესაძლოა, კანონის არაკონსტიტუციურობის შემთხვევაში, თავი შეიკავოს კანონის გაუქმებულად ცნობისგან და ამის ნაცვლად Pro Futuro ეფექტი გამოიყენოს.³

- პირველი შემთხვევა, როდესაც საკითხი ეხება ისეთ კანონებს, რომელთა არაკონსტიტუციურობა ვერ აღმოიფხვრება უბრალოდ მათი გაუქმებით, მაგრამ მათი „განკურნება“ სხვა გზით შეიძლება. არჩევანს კი ამ დროს, ძალაუფლების დანაწილების პრინციპის გათვალისწინებით, აკეთებს კანონმდებელი და არა გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო.

- მეორე შემთხვევაში, მოიაზრება შემთხვევები, როცა კანონის დაუყოვნებლივ გაუქმება შექმნის ისეთ იურიდიულ სიტუაციას რომელიც კონსტიტუციური წყობის უფრო ძლიერ კონფლიქტს გამოიწვევს, ვიდრე ამას დროებით არასაკონსტიტუციური ნორმის გამოყენება გააკეთებს.

2.1.2. საგადასახადო საქმეები

Pro Futuro მექანიზმის გამოყენების, მსგავსი პრაქტიკის დამკვიდრებისა და ზემოთ აღნიშნული ნორმის მსგავსი განმარტების მატერიალური საფუძველია სამართლებრივი უსაფრთხოების გამოცხადება (ამ უკანასკნელს გფსს განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს), რომლის მიზანია კანონმდებლისთვის საკმარისი დროის მიცემა არაკონსტიტუციური რეგულაციიდან კონსტიტუციურ რეგულაციამდე „რბილი“ გადასვლის ორგანიზებისთვის, რომლის დროსაც კონსტიტუციურ რეგულაციაზე გადასვლის გვერდითი მტკივნეული ეფექტები თავიდან უნდა იქნეს აცილებული. აღნიშნული განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთ სფეროში, როგორცაა საგადასახადო კანონმდებლობა, სადაც არსებობს გარკვეული საჯარო ინტერესი, რათა ფისკალური პროცესები არ შეწყდეს.⁴ გფსს-ის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები სადაც Pro Futuro მექანიზმია გამოყენებული ყველაზე ხშირად ეხება სწორედ საგადასახადო კანონმდებლობის კონსტიტუციურობის განხილვას. დასახელებული მოტივებით გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ ბევრჯერ შეუშალა ხელი რეტროაქტიული ეფექტის გამოყენებას მაშინ, როდესაც აღნიშნული ბევრად შეამსუბუქებდა გადასახადის გადამხდელის საგადასახადო ტვირთს. ამ პრაქტიკის დამამკვიდრებელ საქმედ გფსს-ის პრაქტიკაში მიიჩნევა „შეუთავსებლობის“ საქმე, რომელიც 1966 წელს განიხილეს და მისთვის რეტროაქტიურობის მინიჭების შემთხვევაში გერმანიის ფედერალური მინები განკარგავდნენ თავიანთი წლიური საგადასახადო შემოსავლის 41 პროცენტს.⁵

საგადასახადო, საჯარო მოხელეების და საბიუჯეტო სამართლის საქმეები ასახავს გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს დამოკიდებულებას, რომლის მიხედვი-

³ იქვე, *Bluggel J.*, Unvereinbarerklärung Normkassation durch das Bundesverfassungsgericht, Humbolt, 1998, 3.

⁴ *Drinoczi T., Scheider P.*, The Legitimation of a Re-Enactment of Former Law and Temporal Effects of Judgments in a Constitutional Democracy, Comparative Study in the Light of Recent Jurisprudence of Crostias Constitutional Court, 2009, 36.

⁵ BVerfGE 21, 12 (p. 39f).

თაც ის იზიარებს ფისკალური მიზანშეწონილობის აუცილებლობას. აღნიშნული კი მოიცავს კანონმდებლის წინასწარი მზადყოფნას საჯარო ფონდების განმანიაველებელი არაკონსტიტუციურობისა და მერყევი ბიუჯეტური შედეგებისგან დასაცავად, რაც შეიძლება გამოიწვიოს არაკონსტიტუციური დებულების დაუყოვნებლივ გაუქმებამ. ამის გათვალისწინებით⁶ სასამართლო ხაზს უსვამს რომ, არაკონსტიტუციური საგადასახადო სამართლის დებულების უწყვეტი გამოყენება, რომელიც დროის ფაქტორით არის შეზღუდული, შესაძლოა აუცილებელი იყოს. ეს აუცილებლობა კი იმაში მდგომარეობს, რომ დაცული უნდა იყოს სახელმწიფო ფისკალური აქტივობა და მისი სტაბილურობა.⁷

ასევე აღსანიშნავია ის, რომ გვსს ზოგიერთ გადაწყვეტილებებში, ზოგადი და სამომავლო რეგულირების თვალსაზრისით გათვლილი ფისკალური მიზანშეწონილობის მიუხედავად, თავს იკავებს არაკონსტიტუციურად გამოცხადებული ნორმის გაუქმების სამომავლო გადადებისგან (Pro Futuro ეფექტის გამოყენება), რადგან გადაწყვეტილების გაუქმების ფისკალურ გავლენას არ მიიჩნევენ იმდენად სერიოზულ საკითხად, რომ საჭიროდ ჩათვალოს Pro Futuro ეფექტის გამოყენება.⁸ მაგალითად სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში სტუდენტების გადასახადთან დაკავშირებით, რომელიც მათ ყოველი სემესტრის დასაწყისში ეკისრებოდათ, გადაწყვიტა რომ არ გამოეყენებინა Pro Futuro ეფექტი. სასამართლომ განმარტა და დაასაბუთა, რომ ფინანსური დანაკარგი, რომელიც გაუქმების გადაწყვეტილების შედეგად მიაღებოდა მხარეს ვერ გაამართლებდა დაუყოვნებლივ გაუქმების (ex nunc) თავშეკავებას სანდო ფისკალური და ბიუჯეტური დაგეგმარების ინტერესის გათვალისწინებით. საქმიდან არ გამომდინარეობდა ის რომ, ფული, რომელიც მიიღებოდა სტუდენტური გადასახადიდან არ წარმოადგენდა ისეთი დიდი მნიშვნელობის წილს ბიუჯეტში რომ გადასახადზე დაუყოვნებლივი (ex nunc) გამაუქმებელი გადაწყვეტილება საფრთხის ქვეშ დააყენებდა ფისკალურ სტაბილურობას.⁹

2.1.3. ალტერნატივები არაკონსტიტუციურობის აღმოსაფხვრელად

არსებობს შემთხვევები, რომლებიც გვთავაზობს არაკონსტიტუციური სიტუაციის გამოსწორების ალტერნატიულ გზას საკამათო კანონის გაუქმებასთან ერთად. ეს ძირითადად ეხება კანონებს, რომლებიც არღვევენ თანასწორობის უფლებას. ეს უფლება ირღვევა მაშინ, როდესაც არსებითად თანასწორ პირებს უთანასწოროდ ეპყრობიან ან არსებითად არათანასწორებს თანასწორად. თანასწორობის პრინციპის დარღვევის შემთხვევაში, ჩვეულებრივ პრობლემის გადაჭრის რამდენიმე შესაძლებლობა არსებობს.

დისკრიმინაციული ნორმების პრობლემის მოგვარება შესაძლებელია მათი გავრცობით ან მათი სრულიად გაუქმებით. მესამე არჩევანი არის დისკრიმინაციის გაუქმება სრულიად ახალი სამართლებრივი მექანიზმების შემოღებით. ძალაუფლების დანაწილების პრინციპის მიხედვით, კანონმდებლის პრეროგატივაა გადაწყვიტოს რა საშუალებით უნდა გადაწყდეს დისკრიმინაციული სამართლებრივი რეგულაცია. ამის საპირისპიროდ, სასამართლოს აქვს

⁶ Schroeder W., Temporal Effects of Decisions of the German Federal Constitutional Court, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 28.

⁷ BverfGE 3153.

⁸ Schroeder W., Temporal Effects of Decisions of the German Federal Constitutional Court, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge 2014, 29.

⁹ BverfGE 1733.

მხოლოდ კანონის ინტერპრეტაციის უფლება და არა მათი თავიდან შექმნის. ამგვარ შემთხვევებში გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო პატივს სცემს კანონმდებლის ძირითად პასუხისმგებლობას რომ სხვადასხვა საშუალებებიდან აირჩიოს და გამოასწოროს დისკრიმინაციულ სიტუაციის გამომწვევი გარემოება.

საინტერესოა, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის გადაწყვეტილება არამწველთა კანონის დებულების არაკონსტიტუციურად ცნობასთან დაკავშირებით. კანონი დიფერენცირებას ახდენდა დიდ რესტორნებსა და პატარა პაბს, ასევე ბარებს შორის. სასამართლომ განმარტა, რომ კანონმდებელს შეუძლია დაუშვას ან სრულიად აკრძალოს საჯარო დაწესებულებებსა და რესტორნებში მონევა ან დაანესოს გარკვეული გამოწვევები, შესაბამისად სასამართლომ შესაბამისი გადაწყვეტილების არაკონსტიტუციურად გამოცხადების შემდეგ საკითხის სამართლებრივი რეგულირების ასპარეზი დიფერენცირების აღმოსაფხვრელად საკანონმდებლო ორგანოს დაუთმო.¹⁰

2.1.4. სპორტული ნაძღვის საქმე

ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებიდან საინტერესოა სანაძღვის დადების საქმე, რომელიც წარმოადგენს გერმანიის დამოკიდებულების კიდევ ერთ საინტერესო მაგალითს სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტთან დაკავშირებით. გფსს-ს უნდა გადაეწყვიტა კერძო „ბუკემიკერის“ კონსტიტუციური საჩივარი, იყო თუ არა ბავარიის სახელმწიფო ლატარიის აქტი შესაბამისობაში საქმიანობის თავისუფლებასთან, რომელიც დაცულია გერმანიის ძირითადი კანონის მე-12 მუხლით. ლატარიის აქტი უზრუნველყოფდა სახელმწიფო ლატარიის (სანაძღვის დადების) მონოპოლიას ბავარიაში და კრძალავდა სპორტულ თამაშებზე სანაძღვის დადების ნებისმიერი სახის კერძო აქტივობას. უფრო მეტიც, გერმანიის სისხლის სამართლის მიხედვით სანაძღვის დადება დანაშაულად მიიჩნეოდა. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლომ განაცხადა რომ ლატარიის აქტი შეუსაბამო იყო გერმანიის ძირითად კანონთან. მან დაუყოვნებლივ არ გააუქმა აქტი მაგრამ განაცხადა რომ ის ქმედითი იქნებოდა გარდამავალი პერიოდის მანძილზე, რომელიც 2007 წლის 31 დეკემბერს სრულდებოდა.¹¹

ამ საქმეზე გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ კანონმდებელს მოცემული არაკონსტიტუციური ნორმის აღმოსაფხვრელად და გფსს-ის გადაწყვეტილების აღსასრულებლად ჰქონდა ორი კონსტიტუციური გზა, ამ გზებს შორის არჩევანი კი კანონმდებელს უნდა გაეკეთებინა. ჩამოყალიბდა მოსაზრება, რომ კანონმდებელს შეენარჩუნებინა სახელმწიფოებრივი მონოპოლია სპორტზე სანაძღვის დადებაში, მაგრამ ამავდროულად ვალდებული იქნებოდა ებრძოლა გერმანელი მომხმარებლების თამაშდამოკიდებულების პრობლემების წინააღმდეგ. მეორე მხრივ, გერმანიის ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეეძლო სპორტზე სანაძღვის დადების ბაზრის ლიბერალიზირება, მაგრამ ენარმოებინა ინდუსტრიის ეფექტური კონტროლი საჯარო ხელისუფლების მონაწილეობით.¹² ამ ალტერნატივებს შორის არჩევანი გფსს-მ კანონმდებელს მიაწოდო.

¹⁰ BverfGE 2409, 2419.

¹¹ BverfGE 1054/01.

¹² Schroeder W., Temporal Effects of Decisions of the German Federal Constitutional Court, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 25.

2.1.5. საჯარო მოხელეების ანაზღაურების საქმე

Pro Futuro ეფექტის გამოყენების კლასიკური შემთხვევის უფრო ადრეული მაგალითს წარმოადგენს გფსს-ის გადაწყვეტილება საქმეზე, რომელიც საჯარო მოხელეების ხელფასს შეეხებოდა.¹³ სასამართლომ დაადგინა რომ ფედერალური კანონი ხელფასებთან დაკავშირებით ადეკვატურად არ შეესაბამებოდა საჯარო მოხელეების საარსებო მინიმუმის მოთხოვნებს და ამიტომ არაკონსტიტუციურად მიიჩნია შესაბამისი ნორმები. თუკი გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო კანონს ხელფასებთან დაკავშირებით არაკონსტიტუციურად გამოაცხადებდა, გადაწყვეტილების აღსრულებამდე კანონის ბენეფიციარებს არ ექნებოდათ არანაირი მოთხოვნა ხელფასთან დაკავშირებით, რადგან ძირითადი კანონის საჯარო მოხელის საარსებო ანაზღაურებას არსებულ საკანონმდებლო წესებზე დამოკიდებულს ხდიდა. გფსს-მა მიზანშეწონილად არ ჩათვალა რომ თავად დაენესებინა გარდამავალი რეჟიმი. მოცემული ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობა Pro Futuro ეფექტის გამოყენებასთან კომბინაციაში იძლეოდა გარანტიას რომ საჯარო მოხელეები არ დაკარგავდნენ თავიანთ შემოსავალს სანამ გადასინჯული კონსტიტუციური რეჟიმი არ შევიდოდა ძალაში.¹⁴ მოცემული გადაწყვეტის წყალობით გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ინარჩუნებს არსებულ არაკონსტიტუციურ სიტუაციას. ამავდროულად, სასამართლო თავიდან ირიდებს „იურიდიული ვაკუუმის“ წარმოშობას როგორც ამას თავად სასამართლო უწოდებს, ან „იურიდიულ ქაოსს“, როგორც ეს მოიხსენება აკადემიურ ლიტერატურაში. მსგავს შემთხვევაში სასამართლო არჩევანს აკეთებს არაკონსტიტუციური სიტუაციის სასარგებლოდ, მაგრამ ეს არაკონსტიტუციურობა შედარებით უფრო ახლოს დგას კონსტიტუციასთან ვიდრე რეალობა, რომელიც არ იმართება სამართლებრივი რეგულაციის მიერ.¹⁵

2.1.6. ვადების და დირექტივების დაწესება

გერმანიის შემთხვევაში Pro Futuro მექანიზმის უკიდურესი ვადა ერთიდან ორ წლამდე მერყეობს¹⁶ თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში ის უფრო ხანგრძლივი შეიძლება იყოს. მაგალითად, მას შემდეგ, რაც არჩევნების შესახებ კანონის ერთ-ერთი დებულება არაკონსტიტუციურად გამოცხადდა, რომელიც არჩევნებზე დაკვირვების პროცედურებს ეხებოდა, კანონმდებელს მიეცა თითქმის სამწლიანი ვადა ახალი დებულების მისაღებად.¹⁷ ასევე, არის შემთხვევები, როდესაც Pro Futuro ეფექტის მისაღწევად ერთ წელზე ნაკლები ვადაც ინიშნება. სასამართლომ არაკონსტიტუციურად გამოაცხადა სოციალური სარგებლის შესახებ დებულებები, შემდგომში საკანონმდებლო ორგანოს მიეცა თერთმეტ თვეზე ნაკლები ვადა სოციალური სარგებლის შესახებ ახალი დებულებების მისაღებად, იმ მიზეზით რომ სოციალური სარგებ-

¹³ BverfGE 1261, 1267.

¹⁴ Schroeder W., Temporal Effects of Decisions of the German Federal Constitutional Court, The Effects of Judicial Decisions in Time, (Ius Commune Europaeum), Cambridge, 2014, 25.

¹⁵ იქვე, Schuppert G. F., Rigidität und Flexibilität von Verfassungsrecht, 1995, 32.

¹⁶ BVerfGE 117.

¹⁷ Barbateanu V., The action in time of constitutional courts, Journ. Constitutional review constitutional jurisdictions, 2004, 507.

ლისთვის გათვალისწინებული თანხები საარსებო მინიმუმის თაობაზე, არ იყო გათვალისწინებული ბიუჯეტში.¹⁸

ქონების გადასახადის შესახებ კანონის მიღების შემთხვევაში, გერმანიის ფედერალურ-მა საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ უნდა გაგრძელებულიყო მისი გამოყენება, ვინაიდან ასეთი ფორმით თავიდან აიცილებდნენ არასასურველ სამართლებრივი შედეგებს, რომლებიც შეიძლება წარმოშობილიყვნენ, თუ საკანონმდებლო ორგანო არ შეასრულებდა ახალი დებულების შექმნის ვალდებულებას ან ამას ვერ მოახერხებდა მისთვის დადგენილ ვადაში. სასამართლომ დაადგინა, რომ „ქონების გადასახადის შესახებ“ გერმანიის კანონს უნდა გაეგრძელებინა მოქმედება 1996 წლის 31 დეკემბრამდე. თუ იმ დროისთვის ახალი დებულება არ იქნებოდა შექმნილი, ნათელია, რომ ამ ვადის ამონურვის შემდეგ „ქონების გადასახადის შესახებ“ კანონის შესაბამისი დებულება აღარ გამოიყენებოდა და გადასახადის აკრეფა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან იქნებოდა წინააღმდეგობაში.¹⁹

ზოგიერთ შემთხვევაში გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო, ახალი კონსტიტუციური კანონის მიღების ბოლო ვადასთან ერთად, იძლევა გარკვეულ სავალდებულო დირექტივებს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოთხოვნები უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული სანამ არაკონსტიტუციურად ცნობილი კანონის გადასინჯვა მოხდება.²⁰

სასამართლო ხშირად არ ენდობა კანონმდებელს იმასთან დაკავშირებით თუ როგორ განიხილავენ ან შეასწორებენ შეუთავსებელ კანონს ისე, რომ მოხდეს საკონსტიტუციო მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ამის მაგალითია სპორტული სანაძლეოს საქმე, სადაც გფსს-მა გარკვევით განუმარტა კანონმდებელს ძირითადი კანონის სამართლებრივი მოთხოვნები, რომლის ფარგლებშიც უნდა მიღებულიყო ახალი რეგულაციები.²¹

2.2. საფრანგეთის რესპუბლიკა

საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭო უფლებამოსილიაა, რომ განისაზღვროს მომენტი, რომელიც წარმოადგენს მისი გადაწყვეტილებების ამოქმედების საწყის წერტილს, რაც თავის მხრივ არაკონსტიტუციურობის შედეგების ძალაში შესვლას ნიშნავს. აღნიშნული უფლებამოსილების სამართლებრივი საფუძველი არის კონსტიტუციის 62-ე მუხლი, რომელიც სასამართლოს აღჭურავს ძალაუფლებით, რომ დაანესოს გაუქმების თარიღი და გადაავადოს გადაწყვეტილების ეფექტები.²² საბჭოსთან დაკავშირებით აუცილებელია თავიდანვე გაკეთდეს განსხვავება კონსტიტუციურობის a priori და a posteriori უფლებამოსილებების მიხედვით²³.

საბჭოს a priori უფლებამოსილებასთან მიმართებით უნდა ითქვას, რომ საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭო Pro Futuro მექანიზმს ძალზე იშვიათად იყენებს.²⁴ მაგალითად, „გენე-

¹⁸ BVerfG, Judgment of the First Senate of 9 February 2010 – 1 BvL 1/09.

¹⁹ BVerfGE Judgment of the First Senate 93, 121.

²⁰ BverfGE 2487.

²¹ BverfGE 1054/01.

²² Constitution of France 4 October 1958.

²³ კახიანი გ., საკონსტიტუციო კონტროლის ინსტიტუტი და მისი ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში: კანონმდებლობის და პრაქტიკის ანალიზი, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ-ის გამომცემლობა, 2008, 26.

²⁴ Sweet A. S., The Constitutional Council and the Transformation of the Republic, Journ. Yale Law School Legal Scholarship Repository, 2008, 2.

ტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმების შესახებ საფრანგეთის კანონის შემთხვევაში საბჭომ გადადო გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის მომენტი. საბჭომ დაადგინა ექვსთვიანი ინტერვალი, რათა საკანონმდებლო ორგანოს ჰქონოდა შესაძლებლობა გამოესწორებინა კანონის არაკონსტიტუციურობის პრობლემები. პარლამენტმა ძალიან მალე შეასრულა ვალდებულება, მიიღო რა კანონი, რომელიც შეესაბამებოდა საკონსტიტუციო მოთხოვნებს.²⁵

სტატისტიკის შესწავლის თვალსაზრისით საინტერესოა ერთ-ერთი მკვლევრის მიერ მოყვანილი ციფრები, რაც ადასტურებს, რომ საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭოს 110 გადაწყვეტილებიდან, რომელიც ნორმის ნაწილობრივ ან სრულ ძალადაკარგულობას აცხადებს, 19%-ს გადადებული აქვს გაუქმების თარიღი.²⁶ სტატისტიკური მონაცემები მიანიშნებს მოცემული მექანიზმის გამოყენების ინტენსივობას.

2008 წელს განხორციელებულმა ცვლილებამ გზა გაუხსნა კონსტიტუციურობის a posteriori მიმოხილვას. ეს ცვლილება იყო ნამდვილი რევოლუცია საფრანგეთის რესპუბლიკის იურიდიულ ტრადიციებთან მიმართებით. 2010 წლის პირველი მარტიდან, საფრანგეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ შეაბიჯა სამართლებრივი ევოლუციის ახალ ერაში. ამ თვალსაზრისით, საფრანგეთის კონსტიტუციის 62-ე მუხლის მე-2 ნაწილი აცხადებს, რომ a posteriori მიმოხილვის შესაბამისად, არაკონსტიტუციურად ცნობილი დებულება უქმდება საკონსტიტუციო საბჭოს აღნიშნული გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, ან აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში განსაზღვრული შემდგომი თარიღიდან²⁷. საკონსტიტუციო ნორმაზე დაყრდნობით, საკონსტიტუციო საბჭოს შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება გაუქმების შედეგების დროში ცვლილების შესახებ.²⁸

საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭომ ეს შესაძლებლობა უკვე გამოიყენა და რამდენიმე შემთხვევაში დაადგინა გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტი. ასეთი ფორმით, საბჭომ საკანონმდებლო ორგანოს მისცა შესაძლებლობა, რომ შეეცვალა სამართლებრივი დებულება და ასე დაერეგულირებინა საკანონმდებლო ვაკუუმის გამოწვევები. იმ შემთხვევაში, თუ საკანონმდებლო ორგანო დადგენილ ვადაში არ აღასრულებს არაკონსტიტუციურობის გამოსწორების და ვაკუუმის ამოვსების ვალდებულებას, არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმა მაინც ნყვეტს მოქმედებას, ეს კი ერთგვარ სანქციად უნდა მივიჩნიოთ, რომელიც საკანონმდებლო ორგანოს წინააღმდეგ არის მიმართული.

მაგალითისთვის საინტერესოა საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭოს გადაწყვეტილება, სადაც განხილული იყო იმ მეომრების საპენსიო უზრუნველყოფის ნორმები, რომლებმაც დაკარგეს საფრანგეთის მოქალაქეობა დეკოლონიზაციის პროცესების შედეგად. საბჭომ დაადგინა, რომ მსგავსი პირების მიმართ არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმები უნდა შეცვლილიყო 2011 წლის პირველი იანვრიდან.²⁹

²⁵ The French Constitutional Council Decision 2008-564 DC of the 19th of June 2008.

²⁶ Millet F.X., Temporal Effects of Judicial Decisions in France, The Effects of Judicial Decisions in Time, *Ius Commune Europaeum*, Cambridge, 2014, 116.

²⁷ Constitution of France 4 October 1958, Article 62.

²⁸ *Barbateanu V.*, The Action in Time of the Constitutional Courts, *Constitutional Review, Constitutional Jurisdictions*, 2004, 508.

²⁹ The French Constitutional Council Decision 2010-1 QPC of the 28th of May 2010.

2.2.1. საკონსტიტუციო საბჭოს ზოგადი მოტივაცია Pro Futuro ეფექტის გამოყენებისას

არსებობს რამდენიმე მიზეზი თუ რატომ არ აუქმებს საკონსტიტუციო საბჭო დაუყოვნებლივ კანონს და იყენებს კონსტიტუციით მინიჭებულ ძალაუფლებას, გადადოს ნორმის გაუქმების თარიღი, რომლიც დაახლოებით სამიდან ჩვიდმეტ თვემდე მერყეობს ხოლმე.³⁰ საკონსტიტუციო საბჭოს მსგავსი მიდგომის ძირითადი მამოტივირებელი ძალა არის ის, რომ ზედმეტად არ ჩაერიოს საკანონმდებლო ორგანოს კომპეტენციაში. საკონსტიტუციო საბჭო ყოველთვის ცდილობს გამოიჩინოს ინსტიტუციური პატივისცემა საკანონმდებლო ორგანოს მიმართ. დანარჩენი მიზეზი დაკავშირებულია იმ ფაქტთან, რომ მყისიერ გაუქმებას, მოკლევადიან პერსპექტივაში, შეიძლება ჰქონდეს უფრო საზიანო შედეგები, ვიდრე არაკონსტიტუციური კანონის ძალაში ყოფნის ვადის გაგრძელებას ექნება, როგორც წესი მსგავს შემთხვევებში საკონსტიტუციო საბჭო განჭვრეტადობის პრინციპს ანიჭებს უპირატესობას ვიდრე კანონის უზენაესობის პრინციპს.³¹

კანონის არაკონსტიტუციურობის შევსება კანონმდებლის საქმეა. ამ პრინციპიდან გამომდინარე საკონსტიტუციო საბჭო ცდილობს, რომ არ ჩაერიოს კანონმდებლის უფლებამოსილებაში, რათა მის მიმართ არ გაჩნდეს უფლებამოსილების გადამეტების ბრალდებები. ამიტომ, სასამართლოს ხშირად ურჩევნია გაუქმების გადადება ვიდრე მოახდინოს მყისიერად ნორმის გაუქმება, რომლის გარდამავალი ზომებიც თავად სასამართლომ უნდა განსაზღვროს. როდესაც იგი ასე იქცევა, თავის გადაწყვეტილებას უჭერს მხარს და უთითებს, რომ საკონსტიტუციო საბჭოს არ აქვს ზოგადი ძალაუფლება ისეთი შეფასების, როგორც აქვს პარლამენტს. საბჭომ ეს დამოკიდებულება დააზუსტა სისხლის სამართლის საქმეებზე, მაგალითად ერთ-ერთ ცნობილ გადაწყვეტილებაში იმ კანონის ძალადაკარგულად გამოცხადებით, რომელიც არეგულირებდა პოლიციის მიერ დაკავებას გადაწყდა, რომ საკონსტიტუციო საბჭოს უფლებამოსილების ნაწილში არ შედის განსაზღვროს სისხლის სამართლებრივი პროცედურების წესებში ცვლილება იმისათვის, რომ მოხდეს არაკონსტიტუციური ბუნების მქონე სადავო ნორმების კომპენსირება.³² მსგავსი მიდგომა დაფიქსირდა ინტერნეტდომეინების სახელების საქმეზე,³³ სადაც მოსამართლეები დაეყრდნენ არგუმენტს, რომლის მიხედვითაც საკონსტიტუციო საბჭო არ არის ვალდებული თავის აქტში განსაზღვროს სამოქალაქო და კომერციული ვალდებულებების ძირითადი პრინციპები, რომლებიც შეიძლება ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურობის გამომწვევი მიზეზების აღმოფხვარს.³⁴

³⁰ The French Constitutional Council Decision 2012-268 QPC of the 27th of July 2012.

³¹ *Millet F. X.*, Temporal Effects of Judicial Decisions in France, *The Effects of Judicial Decisions in Time*, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 116.

³² The French Constitutional Council Decision 2010-14/22 QPC of the 30th of July 2010.

The French Constitutional Council Decision 2010-32 QPC of the 22th of September 2010.

³³ The French Constitutional Council Decision 2010-45 QPC of the 6 October 2010.

³⁴ *Millet F. X.*, Temporal Effects of Judicial Decisions in France, *The Effects of Judicial Decisions in Time*, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 117.

2.2.2 საკვანძო საქმე

საკონსტიტუციო საბჭოს აქტისადმი Pro Futuro ეფექტის მინიჭების კუთხით საფრანგეთში საკვანძო გადაწყვეტილებად³⁵ მიიჩნევა 2011 წლის 25 მარტს განხილული საქმე, რომლის ფარგლებშიც საბჭომ პირველად დააფიქსირა თავისი ძალაუფლების არეალი Pro futuro ეფექტის მიმართ.

ამ საქმეში მოსამართლეებმა შეისწავლეს სამოქალაქო და სამხედრო პენსიაში გასვლის კოდექსის ნორმა, რომელიც აწესებდა უფლებას მემკვიდრის პენსიაზე, როდესაც არსებობს ერთზე მეტი უფლებამონაცვლე სხვადასხვა ოჯახიდან. იმ შემთხვევაში, როცა სულ მცირე ორი ოჯახი იყო შედგენილი ერთი ან მეტი ნაშვილები ბავშვებით. სადავოდ გამხდარი ნორმის მიხედვით, ოჯახებს შორის სამხედრო პენსიის გაყოფისას არ უნდა მიღებულიყო მხედველობაში იმ ბავშვების რაოდენობა, რომლებიც შვილად იყვნენ აყვანილები. საკონსტიტუციო საბჭოს წევრებმა მიიჩნიეს რომ სადავო მუხლი არღვევდა თანასწორობის პრინციპს, თუმცა მათ ასევე გადაწყვიტეს რომ გადაევადებინათ გაუქმების თარიღი 9 თვით იმისათვის რომ უფლება მიეცათ კანონმდებლისთვის შეეფასებინა ქმედება რაც იქნებოდა მიზანშეწონილი გამოყენებისათვის არაკონსტიტუციურობის შედეგები. გაუქმების გადადება მჭიდრო კავშირშია ძალაუფლების დანაწილების დოქტრინასთან მიმართებით. ხშირად კანონმდებლის მიმართ პატივისცემა დღის წესრიგში დგება კონკურენტული ინტერესების არსებობასთან კორელაციაში რაც უნდა დაბალანსდეს კონსტიტუციურ იმ უფლებებთან რომლებიც საფრთხის ქვეშაა.³⁶

გადაწყვეტილება დააფუძნეს იმ გარემოებაზე რომ საბჭოს არ ქონდა იმდაგვარი ძალაუფლება როგორც აქვს საკანონმდებლო ორგანოს და რომ სადავო მუხლის გაუქმებას ექნებოდა ეფექტი ნაშვილებისთვის მინიჭებული უფლებების გაუქმების (ლაპარაკია იმ შემწეობაზე რასაც იღებდნენ ისედაც).³⁷ მსგავსი გადაწყვეტილება რომ არ მიეღო საბჭოს გადაწყვეტილების ეფექტი არათუ თავად, თვითაღსრულებადი აქტის მსგავსად, აღმოფლვრიდა არათანაბარი მოპყრობის სამართლებრივ საფუძველს, არამედ პირიქით, დააზარალებდა მათ და საკონსტიტუციო საბჭოს გადაწყვეტილების აღსრულებამდე დააკარგვინებდა იმ შემწეობასაც რასაც ისინი იღებდნენ სადავო ნორმის გაუქმებამდე.³⁸

2.3. ავსტრიის რესპუბლიკა

ავსტრიაში 1920 წლის კონსტიტუციამ მოახდინა ნორმატიული აქტების განხილვის ცენტრალიზება ერთ საკონსტიტუციო სასამართლოში.³⁹ 1920 წელს, სასამართლო უკვე აღჭურვილი იყო გადაწყვეტილების გამაუქმებელი ეფექტის გადავადების შესაძლებლობით, ვადის დაწესების მეშვეობით. თავდაპირველად გაუქმებული ნორმატიული აქტის გადადება შესაძ-

³⁵ The French Constitutional Council Decision 2010-108 QPC of the 25th of March 2011.

³⁶ იქვე.

³⁷ საინტერესოა, რომ თანასწორობის უფლების მიმართ Pro futuro მექანიზმის გამოყენებისას, დაახლოებით მსგავსი პრაქტიკა დამკვიდრდა საქართველოშიც, რომელსაც დაწვრილებით განვიხილავთ შემდგომ თავში.

³⁸ *Millet F. X.*, Temporal Effects of Judicial Decisions in France, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 120.

³⁹ *Stelzer M.*, The Constitution of the Republic of Austria: A Contextual Analyses, Hart Publication, 2011, 176.

ლებელი იყო არაუმეტეს ექვს თვემდე ვადით, მოგვიანებით 1929 წელს ეს პერიოდი გაიზარდა ერთ წლამდე, ხოლო 1992 წელს 18 თვემდე ვადით.⁴⁰

მიუხედავად იმისა, რომ ავსტრიის კანონმდებლობა „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ პირდაპირ წესად ადგენს გადაწყვეტილების *ex nunc* ეფექტს ფაქტია (ამ მხრივ, ავსტრიული სისტემის დომინანტია „კანონიერი ნდობის“ იდეა), რომ ავსტრიის საკონსტიტუციო სასამართლო ე.წ. „გამაუქმებელი“ გადაწყვეტილებების თითქმის ნახევარში იყენებს *Pro Futuro* ეფექტს *ex nunc* ეფექტის ნაცვლად (გაუქმების ეფექტის ძალაში შესვლის გადავადება არის გამონაკლისი და არა წესი).⁴¹

ავსტრიის საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გამაუქმებელი გადაწყვეტილებისთვის *Pro Futuro* ეფექტის მინიჭება ნიშნავს, რომ გადაწყვეტილება, შესაბამისი უფლებამოსილი ორგანოს აღსრულების დროს, ფორმულირდება პოზიტიური კანონმდებლის მიერ შემუშავებული აპრიორი კონსტიტუციური რეგულაციით, რაც იმას ნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გამაუქმებელი გადაწყვეტილების საბოლოო შედეგი - არაკონსტიტუციური ნორმის გაუქმება ხდება ახალი კანონის მიღებით, რაც თავის მხრივ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადებში უნდა განხორციელდეს.⁴² პროცედურული ნიუანსის კუთხით ასევე საინტერესოა ის გარემოებაც, რომ კონსტიტუცია უფლებას აძლევს საკონსტიტუციო სასამართლოს დაადგინოს *Pro Future* ეფექტი და შესაბამისი ვადა თუ საჭიროდ ჩათვლის და აღნიშნულს არ სჭირდება განცხადება (შუამდგომლობის დაყენება) მოპასუხის მხრიდან.

2.3.1. მოპასუხის ინტერესი *Pro Futuro* ეფექტის გამოყენებისას

როგორც ავსტრიაში მოღვაწე სამართლის მკვლევარები აღნიშნავენ შეინიშნება, რომ მთავრობა საკონსტიტუციო სასამართლოსგან რეგულარულად ითხოვს ბოლო ვადის დაწესებას შესაბამის გამაუქმებელ გადაწყვეტილებასთან მიმართებით, აღნიშნული მიზეზად კი ხშირად აცხადებს რომ კანონის რეფორმირებაა აუცილებელი, რაც, თავის მხრივ, გამოიწვევს ნორმის არაკონსტიტუციურობის მიზეზების აღმოფხვარას თან ისე, რომ კანონმდებლობაში არ გაჩნდება შავი ხვრელები. რადგან მსგავსი მოთხოვნა ძირითადად უკავშირდება ვადის დაწესების უფლების იდეას, სასამართლო ჩანს რომ მონადინებულია მიიღოს მთავრობის მოთხოვნა, როგორც საქმის წაგების კომპენსაცია და ნუგეშისცემა. საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევა ფიქსირდება, როდესაც სასამართლომ მტკიცედ დააფიქსირა, რომ გადაწყვეტილების ძალადაკარგულობის გადავადება და დაწესების სასამართლოებრივი ზომების დაწესების ამკარა საჭიროებას არ წარმოადგენდა⁴³ ან არ იყო გათვალისწინებული⁴⁴ კონკრეტულ შემთხვევებში. მიუხედავად ამისა, სასამართლო თითქმის რეგულარულად აწესებს ვადებს, ეს ხდება ზუსტი თარიღის დაწესებით ან ზოგიერთ შემ-

⁴⁰ Stelzer M., *Pro Futuro and Retroactive Effects of Rescissory Judgments in Austria*, *The Effects of Judicial Decisions in Time*, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 64.

⁴¹ Popelier P., Verstraelen S., Vanheule D., Vanlerberghe B., *The Effect of Judicial Decisions in Time: Comparative Notes*, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 7.

⁴² იქვე, Haller H., *Die Prüfung von Gesetz. Ein Beitrag zur verfassungsgerichtlichen Normenkontrolle*, Springer Verlag, 1979, 248.

⁴³ VFSLG 18603/2008.

⁴⁴ VFSLG 12649/1991.

თხვევაში ანესებენ დროის პერიოდს, რომელიც 18 თვის ვადით შემოიფარგლება.⁴⁵ სასამართლოს ხშირად აკრიტიკებენ ვადების ინტენსიურად დაწესების გამო და განსაკუთრებით იმისთვის, რომ როცა ასე ხდება არ ხორციელდება შესაბამისი მიზეზის განმარტება და დასაბუთება. კონსტიტუციის 1929 წლის შესწორება კი მოითხოვს რომ სასამართლომ განსაზღვროს ვადის დაწესების სპეციფიკური მიზეზები. ამ მოთხოვნის უარყოფით სასამართლო ამკარად არღვევს Pro Futuro ეფექტის თავდაპირველ აზრს და თან ვადის დაწესება წესი უფრო გახდა ვიდრე გამონაკლისი.⁴⁶

ადგილობრივი მკვლევარები ასევე აღნიშნავენ, რომ ყველაფერი ამის გათვალისწინებით, სასამართლო უფრო ფრთხილად მიუდგა რამდენიმე საქმეს ბოლო ათწლეულებში. მაგალითად კი მოჰყავთ შემთხვევა, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლომ უარი განაცხადა დაენესებინა ვადა მთავრობის მოთხოვნის მიუხედავად - მაშინ, როდესაც გაუქმებული კანონი არამარტო არ შეესაბამებოდა კონსტიტუციურ დებულებებს, არამედ ასევე არღვევდა კონსტიტუციურ პრინციპებს, როგორცაა კანონის უზენაესობა და დემოკრატიული პრინციპები⁴⁷. უფრო მეტიც, სასამართლომ - სულ მცირე რამდენიმე შემთხვევაში⁴⁸ - პატივი სცა ადამიანთა უფლებების ევროპული სასამართლოსთან ხელშეკრულებით დაკისრებულ ვალდებულებებს უარყო რა მთავრობის მოთხოვნა დაენესებინა ბოლო ვადა, რითაც გარკვეულწილად გაითვალისწინა ავსტრიის საერთაშორისო ვალდებულებები. მსგავს შემთხვევაში მან ჩათვალა, რომ მოთხოვნილი ვადა სულ მცირე უნდა შეემცირებინა 6 თვემდე.⁴⁹

2.3.2. Pro Futuro ეფექტის უკუჩვენებები

ავსტრიის საკონსტიტუციო კონტროლის სისტემა ის შემთხვევაა, როდესაც ამ ეფექტმა უკუჩვენებების საფრთხის ქვეშ დააყენა საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოს ფუნქციები, რადგანაც როგორც ჩანს ავსტრიის სამეცნიერო წრეებში არსებობს პრეტენზიები, რომლის მიხედვითაც საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ Pro Futuro ეფექტის გამოყენება ემსგავსება მაშველ რგოლს, რომელიც გადაგდებულია ფედერალური ან ფედერაციაში შემავალი სუბიექტის ხელისუფლებების მიმართ, და ნააგავს ერთგვარ შეღავათს, რევერანსს წაგებული საქმის საკომპენსაციოდ. ხელისუფლებას კი თავის მხრივ Pro futuro ეფექტის გამოყენებით ეძლევა საშუალება მოიგოს დრო და კონკრეტული უფლების დარღვევების ფონზე განახორციელოს შესაბამისი რეფორმა, მშვიდად და აუღელვებლად.

იმის თქმა, რომ ავსტრიაში Pro Futuro ეფექტი საგამონაკლისო წესიდან ძირითად წესად იქცა სავსებით სამართლიანია და სწორედ ამაზე მიუთითებს სტატისტიკაც.⁵⁰ ბოლო ათწლეულის კვლევა (2002-2011) ამ დაკვირვებებს ცხადს ხდის: 213-დან 103 საქმეზე, ე.ი. თითქმის 50%, სასამართლომ გაუქმების ძალაში შესვლისთვის ვადა დაანესა. 2010 წელს, როდესაც სა-

⁴⁵ Stelzer M., Pro Futuro and Retroactive Effects of Rescissory Judgments in Austria, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 68.

⁴⁶ იქვე, 69.

⁴⁷ VFSIG 16327/2001; VFSIG 17394/2004.

⁴⁸ VFSIG 15488/1999; VFSIG 11646/1988; VFSIG 11591/1987; VFSIG 15129/1988; VFSIG 12649/1991.

⁴⁹ Stelzer M., Pro Futuro and Retroactive Effects of Rescissory Judgments in Austria, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 69.

⁵⁰ იქვე 67, 75.

სამართლო ამ საშუალებას ყველაზე აქტიურად იყენებდა, 16-დან 13 საქმეზე მსგავსი ვადა დაწესდა, რაც შემთხვევების 80% შეადგენს. 2004 წელს, სასამართლო ამ საშუალებას უფრო ზომიერად იყენებდა, მსგავსი ვადა 35-დან 10 შემთხვევაში დადგინდა, რაც შემთხვევების თითქმის 30% შეადგენს. 2004 წლის შემთხვევაშიც კი რთულია დასაჯერებელია, რომ ყველა ეს შემთხვევა გამონაკლისებს წარმოადგენდა.⁵¹

ცხრილი №1

ავტსრიის საკონსტიტუციო სასამართლოს სტატისტიკა ნორმატიული აქტის ძალადაკარგულობის გადავადების შესახებ, საანგარიში პერიოდი (2002 წლიდან 2011 წლამდე).⁵²

წელი	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
დაკმაყოფილდა /ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა	30	26	35	23	23	19	14	7	16	20
გადავადდა	19	15	10	8	10	7	7	3	13	11

3. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტის დამკვიდრება საქართველოში

საკონსტიტუციო სასამართლოს მარეგულირებელი კანონმდებლობა, მისი დაარსების დღიდან 2018 წლამდე, არ ითვალისწინებდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს აღჭურვას Pro Futuro ეფექტის მექანიზმით. მოცემული მექანიზმის შემოტანას საქართველოს საკონსტიტუციო იუსტიციის ორ ათწლეულზე მეტი დასჭირდა. პირველი ნაბიჯები ამ კუთხით 2002 წელს გადაიდგა, როდესაც „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანულ კანონის 25-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები ჩამოყალიბდა შემდეგი რედაქციით:

- არაკონსტიტუციურად ცნობილი სამართლებრივი აქტი ან მისი ნაწილი იურიდიულ ძალას კარგავს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, თუ ამ კანონით სხვა ვადა არ არის დადგენილი;⁵³

- საკონსტიტუციოსასამართლოს აქტი მისი გამოქვეყნების შემდეგ დაუყოვნებლივ უნდა აღსრულდეს, თუ ამ აქტით სხვა ვადა არ არის დადგენილი.⁵⁴

საკანონმდებლო ცვლილებით შეიქმნა ისეთი სამართლებრივი მდგომარეობა, რომლის მიხედვითაც, საკონსტიტუციო სასამართლოს შექმნილი გადაედო მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულება, მაგრამ გადაწყვეტილება ძალაში შედიოდა გამოცხადებისთანავე. ამ ურთიერთგამომრიცხავი ნორმებით საკონსტიტუციო სასამართლომ, ხანგრძლივი პერიოდის

⁵¹ Stelzer M., Pro Futuro and Retroactive Effects of Rescissory Judgments in Austria, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 67, 75.

⁵² იქვე, 75.

⁵³ საქართველოს ორგანული კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31/01/1996, 25-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁵⁴ იქვე, 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტი.

განმავლობაში იფუნქციონირა, რამაც ასევე საკმაოდ სერიოზული პრობლემების წინაშე დააყენა საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება, კანონის უზენაესობა და სამართლებრივი უსაფრთხოების პრინციპის რეალიზების საკითხები.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო გადაწყვეტილებისთვის Pro Futuro ეფექტის მექანიზმით აღჭურვას ხელს უშლიდა საქართველოს კონსტიტუციის 89-ე მუხლის მე-2 პუნქტის ჩანაწერი, რომლის მიხედვითაც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოო იყო, ხოლო არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტი ან მისი ნაწილი იურიდიულ ძალას კარგავდა საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან.⁵⁵ 2017 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის შედეგად კი საქართველოს კონსტიტუციის მე-60 მუხლის მე-5 პუნქტში ჩამოყალიბებული ახალი რედაქციით შეიცვალა აღნიშნული კონსტიტუციური ჩანაწერი და განისაზღვრა, რომ არაკონსტიტუციურად ცნობილი აქტი ან მისი ნაწილი კარგავს ძალას საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, თუ შესაბამისი გადაწყვეტილება არ ადგენს აქტის ან მისი ნაწილის ძალის დაკარგვის სხვა, გვიანდელ ვადას.⁵⁶ შეიძლება ითქვას, რომ კონსტიტუციურმა ცვლილებამ საფუძველი დაუდო საკონსტიტუციო სასამართლოს ნორმატიული გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტის მექანიზმით აღჭურვას. კონსტიტუციური ცვლილების შემუშავებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა პრაქტიკოსი და მკვლევარი იურისტების მოსაზრებებმა, რომელიც ფიქსირდებოდა სხვადასხვა საერთაშორისო კონფერენციებსა და სამეცნიერო ნაშრომებში.⁵⁷

საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ფარგლებში, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილებას მიიღებს ვდგებით ორი სხვადასხვა შედეგის წინაშე, ხშირ შემთხვევაში, ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემდეგ, ახალი, კონსტიტუციის შესაბამისი ნორმის მიღება საჭირო არ არის, რადგან არაკონსტიტუციური ნორმის ძალის დაკარგვა საკმარისია უფლებების შემდგომი დარღვევის თავიდან ასაცილებლად.⁵⁸ ცალკეულ შემთხვევაში, კი სადავო ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემდეგ საჭიროა ახალი ნორმის მიღება, რომელიც კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობას კონსტიტუციის შესაბამისად მოაწესრიგებს.

ზემოთ დასახელებულ მეორე შემთხვევასთან დაკავშირებით ქართველი პრაქტიკოსი იურისტები მიუთითებენ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტზე და აღნიშნავენ, რომ საკანონმდებლო პროცესი ობიექტურად მოითხოვს გარკვეულ დროს, ამიტომ გადაწყვეტილების დაუყოვნებლივ აღსრულების ვალდებულება ვერ წარმოშობს იმის გონივრულ მოლოდინს, რომ კანონმდებელმა ეს ცვლილებები გადაწყვეტილების გამოქვეყნებიდან მეორე ან მესამე დღეს უნდა მიიღოს, თუმცა ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია, რომ კანონმდებელმა შეიმჭიდროვებულ, გონივრულ ვადებში მიიღოს შესაბამისი ცვლილებები (დამატებები). ნებისმიერ შემ-

⁵⁵ იქვე, 89-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

⁵⁶ იქვე, მე-60 მუხლის მე-5 პუნქტი.

⁵⁷ ბაბუკი ვ., ფიში ს., რაიჰენბეჰერი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა - საქართველოს გზა ევროპისაკენ, 2012, 172.

⁵⁸ ერემაძე ქ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების იურიდიული ძალის საკითხთან დაკავშირებული პრობლემები, ჟურნ. „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“, მე-6 გამოცემა, 2012, 18.

თხვევაში, პარლამენტმა მაქსიმალურად მჭიდრო ვადაში რომ მოახერხოს შესაბამისი ცვლილებების მიღება (თუმცა, ცალკეულ შემთხვევაში, ეს შესაძლოა ობიექტურად დიდ დროს მოითხოვდეს საკითხის სირთულის ან პოლიტიკურ ძალებს შორის კომპრომისის ვერმიღწევის გამო), საკითხავია მათ მიღებამდე რა ბედი ეწევა კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობებს? არაკონსტიტუციური ნორმა უკვე ძალადაკარგულია, ხოლო ახალი ნორმა ჯერ არ არის მიღებული, როგორ უნდა განვითარდეს სამართლებრივი ურთიერთობები და რა პრაქტიკული ძალა აქვს ამ დროს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილებას?⁵⁹

საკონსტიტუციო კონტროლის კანონმდებლობაში ამ პრობლემის გადანყვეტაზე მკაფიო პასუხი არ არსებობდა 2017 წლამდე, მაგრამ არსებობდა მაგალითები საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკიდან, სადაც სასამართლო ცდილობდა ეპოვა ყველაზე მისაღები და კონსტიტუციური გამოსავალი.

3.1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავდაპირველი პრაქტიკა

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ Pro Futuro ეფექტის დამკვიდრების პირველი მცდელობა იყო „შალვა ნათელაშვილის საქმე“⁶⁰ სადაც საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო „ელექტროენერჯის ტარიფების შესახებ“ საქართველოს ენერჯეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის (სემეკის) 2002 წლის 15 ოქტომბრის დადგენილება იმ ნაწილში, რომელიც შეეხებოდა მოსახლეობისათვის ელექტროენერჯის შესასყიდ ტარიფებს და საქართველოს ენერჯეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის (სემეკის) 2001 წლის 31 დეკემბრის დადგენილებას „ფიქსირებული გადასახადის მიხედვით ელექტროენერჯის საფასურის გადახდის წესი“.

სასამართლოს წინაშე წარმოიშვა პრობლემა, რომლის მიხედვითაც კონკრეტული სამომხმარებლო ტარიფის არაკონსტიტუციურად ცნობის შემდეგ მისი მომწესრიგებელი აქტის იურიდიული ძალის დაკარგვა იწვევდა სამომხმარებლო ტარიფის საერთოდ გაქრობას ახალი ნორმატიული აქტის მიღებამდე. რისი შედეგიც იქნებოდა მომხმარებლებისთვის ელექტროენერჯის მიწოდების შეწყვეტა ახალი ტარიფის დადგენამდე. ამიტომ სასამართლო შეეცადა მოენახა გამოსავალი. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ გადანყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში ერთი მხრივ, მიუთითა, რომ არაკონსტიტუციური აქტები იურიდიულად ძალადაკარგულია ამ გადანყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან, მეორე მხრივ კი, სასამართლომ სემეკს მისცა 2 თვე ახალი ტარიფების დადგენისთვის და იმავდროულად, გადაავადა გადანყვეტილების აღსრულება.

მაშასადამე, სასამართლომ, ფორმალურად, არ დაარღვია კონსტიტუციის და კანონის მოთხოვნა გადანყვეტილების ძალაში შესვლისა და არაკონსტიტუციური ნორმატიული აქტის იურიდიული ძალის დაკარგვის დროის თაობაზე და კანონმდებლობის ეს მოთხოვნები დააფიქსირა სარეზოლუციო ნაწილში, მაგრამ, იმავდროულად, იმის გათვალისწინებით, რომ გა-

⁵⁹ ერემიძე ქ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილების იურიდიული ძალის საკითხთან დაკავშირებული პრობლემები, ჟურნ. „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“, მე-6 გამოცემა, 2012, 19.

⁶⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 30 დეკემბრის გადანყვეტილება საქმეზე №1/3/136.

დაწყვეტილების სამართლებრივი შედეგების კონსტიტუციით გათვალისწინებულ ვადებში დადგომას შეეძლო ასევე გამოენჯია მომხმარებელთა უფლებების დარღვევა, როგორც სადავო ნორმატიული აქტების არაკონსტიტუციურად ცნობა, ისე მათი იურიდიული ძალის დაკარგვა გადაავადა ახალი, კონსტიტუციის შესაბამისი ნორმატიული აქტების მიღებამდე, რითაც გაახანგრძლივა არაკონსტიტუციური ნორმატიული აქტების მოქმედება.⁶¹

სასამართლოს ამ მიდგომას საკმაო კრიტიკა მოყვა, რადგანაც მაშინ მოქმედი ნორმატიული აქტების მიხედვით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არ ჰქონდა არაკონსტიტუციურად ცნობილი აქტის ძალადაკარგულობის გადავადების უფლება „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტი იძლევა მხოლოდ გადაწყვეტილების აღსრულების გადავადების შესაძლებლობას და არა სადავო ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის ან არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმის იურიდიული ძალის დაკარგვის გადავადების.

პრობლემის გადაწყვეტის პროცესში „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტზე მითითებასთან დაკავშირებული უზენაესობები, გასაგები და ცნობილი იყო სასამართლოსთვისაც, რის გამოც, მომდევნო საქმეზე, რომელმაც იგივე დილემის გადაწყვეტის წინაშე დააყენა სასამართლო, მას ამ ნორმაზე აღარ მიუთითებია. საკონსტიტუციო სასამართლომ, ამ შემთხვევაშიც, კანონმდებელს მისცა დრო კონსტიტუციის შესაბამისი ნორმის მიღებისთვის.

2003 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილებაში №2/3/182, 185, 191 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები ფირუზ ბერიაშვილი, რევაზ ჯიმშერიშვილი და საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის რიგი ნორმები, რომლებიც შეეხებოდა პირის დაკავებისა და დაცვის უფლებით სარგებლობის საკითხებს. სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობა გარდაუვალი იყო, რადგან ისინი იწვევდნენ კონსტიტუციური უფლებების დარღვევას. თუმცა, იმავდროულად, საკონსტიტუციო სასამართლო აცნობიერებდა, რომ ეს ნორმები, ისევე როგორც სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების უმრავლესობა, ყოველნაირი მოქმედებისა და ნებისმიერ დროს შეიძლება საჭიროებდეს გამოყენებას პირთა განუსაზღვრელი წრის მიმართ. ამიტომ აუცილებელი იყო ამ ურთიერთობების მომწესრიგებელი შესაბამისი ნორმატიული ბაზის არსებობა, რათა სამართლებრივ ვაკუუმს არ მიეცა სამართალშემფარდებლისთვის უფლების ბოროტად გამოყენების შესაძლებლობა და არ გამოენჯია ადამიანის უფლებების დარღვევა. სასამართლომ კანონმდებელს მისცა გონივრული დრო (3 თვე) ამ საკითხების ადეკვატური მოწესრიგებისათვის. თუმცა ამ შემთხვევაში გაუგებარია, სასამართლო იმავდროულად გულისხმობდა თუ არა არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმებისთვის იურიდიული ძალის შენარჩუნებას ახალი ნორმების მიღებამდე, როგორც ეს ზემოთაღნიშნულ გადაწყვეტილებაში გააკეთა. მით უფრო, რომ სასამართლომ გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში არ მიუთითა არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტის იურიდიული ძალის დაკარგვის თაობაზე.⁶²

⁶¹ ერემიძე ქ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების იურიდიული ძალის საკითხთან დაკავშირებული პრობლემები, ჟურნ. „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“, მე-6 გამოცემა, 2012, 19.

⁶² იქვე, 20.

მიუხედავად ამისა, საკონსტიტუციო სასამართლოში მაინც დამკვიდრდა პრაქტიკა, როდესაც სასამართლო ახდენდა არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტების ძალადაკარგულობის გადავადებას აღნიშნულის ნათელი მაგალითია 2018 წლის 16 დეკემბრამდე, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის Pro Futuro ეფექტის ამოქმედებამდე, მიღებული გადაწყვეტილებები, სადაც სასამართლომ გადადო არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტის ძალადაკარგულობის შედეგი. აღსანიშნავია, რომ ამ საქმეებში საკონსტიტუციო სასამართლო მსგავსი გადაწყვეტილების სამართლებრივ საფუძვლად უთითებდა „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტს, მიუხედავად იმისა, რომ ცალსახა იყო ამ ნორმის ზოგადი რეგულაციური დანიშნულება, რომელიც არ იძლეოდა Pro Futuro ეფექტის გამოყენების შესაძლებლობას.

3.2. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ Pro Futuro ეფექტის გამოყენების ძირითადი მოტივაცია

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოტივაცია არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტის ძალადაკარგულად ცნობის გადავადების შესახებ ძირითადად მდგომარეობს იმაში, რომ არ გააჩინოს საკანონმდებლო ვაკუუმი და საჯარო თუ კერძო ინტერესებიდან გამომდინარე კანონმდებელს მისცეს შესაძლებლობა, გონივრული ვადა, კონსტიტუციის შესაბამისად და სამართლებრივი ვაკუუმის გარეშე აღასრულოს სასამართლოს გადაწყვეტილება. მაგალითად „112-ის საქმეზე“⁶³ სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ სსიპ 112-ის დაფინანსების ძირითადი წყარო იყო ის მოსაკრებელი რაც მოსახლეობას ეჭრებოდა სატელეფონო ანაგარიშებიდან, ამიტომ რადგანაც ეს მნიშვნელოვანი საჯარო ფუნქციის შემსრულებელი სუბიექტი დაფინანსების გარეშე, რომ არ დარჩენილიყო საკონსტიტუციო სასამართლომ გადაავადა შესაბამისი ნორმის ძალადაკარგულად ცნობის ეფექტი, რათა სახელმწიფოს გამოენახა დაფინანსების სხვა წყაროები. ასევე ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ პირდაპირ მიუთითა, რომ „სადავო ნორმების დაუყოვნებლივ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნებისთანავე ძალადაკარგულად ცნობამ შესაძლოა, უარყოფითი გავლენა მოახდინოს დაცვითი საქმიანობის ბაზარზე და ამ მომსახურების მომხმარებლებზე. შესაბამისად, კანონმდებელს უნდა მიეცეს გონივრული ვადა, რათა საკითხი მოაწესრიგოს კონსტიტუციის შესაბამისად“.⁶⁴ ჩვენი აზრით, მოცემულ საქმეში ასევე შესაძლებელი იყო საკონსტიტუციო სასამართლოს გაეთვალისწინებინა გფსს-ის მიდგომა, რომელიც გამოიხატა „სტუდენტური გადასახადის საქმეზე“. შესაძლებელი იყო სასამართლოს გაეთვალისწინებინა მიუღებელი შემოსავლის მოცულობა და ამ მსჯელობიდან გამომდინარე ეფიქრა Pro futuro ეფექტის გამოყენებლობაზე, რითაც მომხმარებლებს დარჩენილი ნახევარი წელი არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით აღარ ჩამოეჭრებოდათ თანხები.

⁶³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/3/1279.

⁶⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბერის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/11/747.

3.3. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ახალი პრაქტიკა

„ნულოვანი აუქციონის“ საქმეზე⁶⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ „სადავო ნორმის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნებისთანავე ძალადაკარგულად ცნობის შემთხვევაში, საკითხის კონსტიტუციასთან შესაბამისად მოწესრიგებამდე, შეუძლებელი გახდება მეორე განმეორებითი აუქციონის ჩატარება (მათ შორის, იმ ქონებაზე, რომელსაც რეალიზების შემთხვევაში არ მიყვება გარდამავალი საწინვითო უფლებები), რამაც შესაძლოა, დააზიანოს სააღსრულებო წარმოებაში მონაწილე სუბიექტების ინტერესები. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ საქართველოს იუსტიციის მინისტრს უნდა მიეცეს გონივრული ვადა, რათა მან, კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად, მოაწესრიგოს იძულებითი აუქციონის შესაბამისი პროცედურები“.⁶⁶

სასამართლომ „მოსამართლეთა სადისციპლინო წარმოებათა საქმეზე“⁶⁷ ასევე მიუთითა, რომ სადავო აქტის შესაბამისი ნორმების საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნებისთანავე ძალადაკარგულად ცნობის შემთხვევაში, საკანონმდებლო ორგანოს მიერ დასახელებულ საკითხთა კონსტიტუციასთან შესაბამისობის მოწესრიგებამდე შეუძლებელი გახდება მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური საქმისწარმოება. მოსამართლის მიმართ დისციპლინური დევნის შეუძლებლობა არ წარმოადგენს არც მოსარჩელის მოთხოვნას და არც საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობის მიზანს. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ კანონმდებელს უნდა მიეცეს გონივრული ვადა, რათა მან კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად მოაწესრიგოს მოსამართლეთა სამსახურიდან გათავისუფლების წესი.⁶⁸

ასევე, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ საინტერესო პრაქტიკა⁶⁹ ჩამოაყალიბა კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით (დღეს მოქმედი რედაქციის მიხედვით საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლი), როდესაც არაკონსტიტუციური ნორმა ერთ მხარეს ანიჭებს შეუსაბამო პრივილეგიას ან პირიქით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს პარლამენტის გადასაწყვეტია ის, თუ უთანასწორობის აღმოფხვრის რომელ გზას აირჩევს, მეორე მხარესაც აღჭურავს იგივე უფლებით თუ პირიქით უპირატეს მდგომარეობაში ჩაყენებულ პირს ჩამოართმევს უპირატესობას, მსგავს შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლო უთითებს, რომ ის არ არის პოზიტიური კანონმდებელი და იყენებს Pro Futuro მექანიზმს, დებს ნორმის ძალადაკარგულობის შედეგებს და კანონმდებელს აძლევს შესაძლებლობას თავად აირჩიოს უთანასწორობის აღმოფხვრის გზა. საინტერესოა, რომ თანასწორობის უფლებასთან მიმართებით მსგავსი პრაქტიკა აქვს გერმანიის ფედერალურ საკონსტიტუციო სასამართლოს, საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭოს, ჰოლანდიის

⁶⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/2/867.

⁶⁶ იქვე.

⁶⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 16 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/5/658.

⁶⁸ იქვე.

⁶⁹ იხ.: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/13/1234,1235; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/2/671; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/1/655.

უმალეს საგადასახადო სასამართლოს. ამ უკანასკნელის გადაწყვეტილებებში⁷⁰ ცხადად იკვეთება, რომ თანასწორობის უფლების დარღვევისას სასამართლო ასპარეზს უთმობს საკანონმდებლო ორგანოს და მისი მიხედულობის სფეროში გადაწყვეტს არათანასწორობის გათანაბრების გზები. აღნიშნული ასევე ხორციელდება საგადასახადო კანონის გაუქმების მომავალში გადადების გზით.⁷¹

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში ფიქსირდება შემთხვევები, როდესაც სასამართლომ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 25-ე მუხლის მე-3 პუნქტი პირველადი შინაარსითაც გამოიყენა და გადაავადა გადაწყვეტილების აღსრულება არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმების ძალადაკარგულობის გადავადების გარეშე მსგავსი შემთხვევა დაფიქსირდა „გელბახიანი, ნიკოლაიშვილი, სილაგაძის“⁷² და „მოსმენების“⁷³ საქმეებზე.

ცხრილი №2

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სტატისტიკა ნორმატიული აქტის ძალადაკარგულობის გადავადების შესახებ, საანგარიში პერიოდი (2014 წლიდან 2019 წლის სექტემბრამდე).

წლები	2014	2015	2016	2017	2018	2019
დაკმაყოფილდა /ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა	11	9	12	18	14	9
გადავადდა	2	0	1	4	6	5

4. დასკვნა

ნაშრომში წარმოდგენილი სხვადასხვა ქვეყნის საკანონმდებლო აქტების და პრაქტიკის ანალიზი ამტკიცებს, რომ სპეციალიზირებული საკონსტიტუციო კონტროლის ქვეყნების საკმაოდ დიდ ნაწილში და მათ შორის საქართველოშიც ჩამოყალიბდნენ, რომ აუცილებელია დროში მოქნილობის დამკვიდრება, რაც Pro Futuro ეფექტის საკანონმდებლო მექანიზმების შემუშავებაში გამოიხატება.

საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოს აქტის ძალაში შესვლის ასეთი გადადება, რაც აუქმებს საკონსტიტუციო სასამართლოების გადაწყვეტილებების შედეგებს, შეიძლება ხანდახან იქნეს გამოყენებული მაშინ, როდესაც არაკონსტიტუციურობის ფაქტი ალდგენა უფრო უპირატესია, ვიდრე უეცარი გაუქმება. საკონსტიტუციო სასამართლოები, რომლებიც იყენე-

⁷⁰ BNB 1999/271, 12 May 1999; BNB 2006/322, 11 August 2006.

⁷¹ Gribnau H., Lubbers A., The Temporal Effect of Dutch Tax Court Decisions, The Effects of Judicial Decisions in Time, Ius Commune Europaeum, Cambridge, 2014, 191.

⁷² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/4/557, 576.

⁷³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/1/625,640.

8. ლუაშვილი, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტი და მისი განვითარება საქართველოში

ბენ მათი გადაწყვეტილებების დროში გადატანას, ითვალისწინებენ იმ შესაძლო რისკს, რომელიც შეიძლება წარმოიქმნას არაკონსტიტუციური ნორმის გაუქმებასთან ერთად. როგორც წესი მხედველობაში მიიღება ის ბალანსი, რომელიც დაცული უნდა იყოს სხვადასხვა საკონსტიტუციო ღირებულებებს შორის.

უდავოა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება არ შეიძლება ინვევდეს უფლებების ან საჯარო ინტერესების დარღვევას. როდესაც სასამართლო თანაზომიერების პრინციპზე დაყრდნობით, კერძო და საჯარო ინტერესების შეჯერების შედეგად მივა დასკვნამდე, რომ ნორმა არაკონსტიტუციურია, მან, ბუნებრივია, უნდა მიიღოს ასეთი გადაწყვეტილება, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თავად დაარღვევს კონსტიტუციას, მაგრამ იმავედროულად, ასეთმა სწორმა გადაწყვეტილებამ არ შეიძლება წარმოშვას უფრო სერიოზული პრობლემები ადამიანის უფლებების თუ საჯარო ინტერესების ხელყოფის თვალსაზრისით.

ზემოთ განხილული სხვადასხვა ქვეყნების საკანონმდებლო რაგულაციებზე და სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით შეიძლება გამოვყოთ ის შემთხვევები, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებისთვის Pro Futuro ეფექტის მინიჭება და შესაბამისად არაკონსტიტუციური რეგულაციის შენარჩუნება უფრო ნაკლები ბოროტებაა ვიდრე ex nunc ეფექტის მინიჭება, ასეთი შემთხვევებია:

- სიტუაცია, რომლის მიხედვითაც ნორმის გაუქმებით იქმნება საკანონმდებლო ვაკუუმი, რაც საფრთხეს უქმნის სამართლებრივ უსაფრთხოებას და რეგულაციის გარეშე ტოვებს კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობას;

- საგადასახადო კანონმდებლობის ნორმები, რომელთა გაუქმების შედეგად სახელმწიფო ფისკალურ დისციპლინას და სიმყარეს ექმნება საფრთხე;

- თანასწორობის უფლების მიმართ არაკონსტიტუციურად ცნობის შემთხვევები, როდესაც პოზიტიური კანონმდებლის მიხედულობის ქვეშ გადადის გათანასწორობის გზის არჩევა;

- ასევე შემთხვევები, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება არ არის თვითაღსრულებადი და მისი აღსრულების შესაძლო გზების არჩევა საკანონმდებლო ორგანოს კომპეტენციაში გადადის.

განხილული ქვეყნების სამართლებრივი რეგულირების შეფასების საკითხზე დაყრდნობით ასევე ვლინდება ის ზოგადი მიდგომა, რომლის ფარგლებშიც საკანონმდებლო ორგანოს ეძლევა ვადა შესაბამისი ზომების მისაღებად. როგორც ჩანს ეს ვადა ხუთი თვიდან ორ წლამდე მერყეობს. საინტერესოა, რომ საკონსტიტუციო კონტროლის სპეციალიზირებული ორგანოები ბოლომდე არ ენდობიან საკანონმდებლო ორგანოს კეთილსინდისიერებას გადაწყვეტილების სათანადოდ აღსრულების კუთხით და სამოტივაციო ნაწილში განსაზღვრავენ სავალდებულო მითითებებს, რომელიც აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს საკანონმდებლო ორგანომ ახალი რეგულაციის მიღებისას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების Pro Futuro ეფექტის სიკეთეებთან ერთად ავსტრიის მაგალითზე გამოვლინდა, რომ ამ ფუნქციას ასევე შეიძლება გააჩნდეს გვერდითი ეფექტები, რაც აუცილებლად გასათვალისწინებელია, როგორც ცუდი მაგალითი. გვერდითი ეფექტი კი გამოვლინდა იმაში, რომ ავსტრიის შემთხვევაში Pro Futuro მექანიზმის გამოყენება დაემსგავსა ერთგვარ რევერანსს, რომელიც გამოხატულია წაგებული მხარის - საკანონმდებლო ორგანოს მიმართ. ეს გვერდითი ეფექტი იმაშიც ვლინდება, რომ Pro Futuro მექანიზმი არის გამონაკლისი ზოგადი წესიდან ავსტრიის შემთხვევაში კი სტატისტიკა (213

არაკონსტიტუციურობის შემთხვევისას 103 შემთხვევაში გამოიყენეს Pro Futuro ეფექტი) გვიჩვენებს, რომ ის გამონაკლისის ნაცვლად უფრო ზოგად წესად გადაიქცა.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
2. საქართველოს ორგანული კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31/01/1996.
3. ბაბუკი ვ., ფიში ს., რაიჰენბუჰერი ც., კონსტიტუციის გადასინჯვა - საქართველოს გზა ევროპისაკენ, 2012, 172.
4. ერემაძე ქ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების იურიდიული ძალის საკითხთან დაკავშირებული პრობლემები, ჟურნ. „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“, მე-6 გამოც., 2012, 18-20.
5. კახიანი გ., საკონსტიტუციო კონტროლის ინსტიტუტი და მისი ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში: კანონმდებლობის და პრაქტიკის ანალიზი, სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ-ის გამომცემლობა, 2008, 20-26.
6. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/3/1279.
7. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/2/867.
8. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/1/655.
9. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბერის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/11/747.
10. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 14 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/13/1234,1235.
11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 3 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/2/671.
12. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 16 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/5/658.
13. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/1/625,640.
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 13 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/4/557,576.
15. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 30 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №1/3/136.
16. Constitution of France, 4/10/1958.
17. *Barbateanu V.*, The Action in Time of Constitutional Courts, Journ. Constitutional Review Constitutional Jurisdictions, 2004, 507-508.
18. Bluggel J., Unvereinbarerklärung Normkassation durch das Bundesverfassungsgericht, Humbolt, 1998.
19. *Drinoczi T., Scheider P.*, The Legitimation of a Re-Enactment of Former Law and Temporal Effects of Judgments in a Constitutional Democracy, Comparative study in the Light of Recent Jurisprudence of Croatia Constitutional Court, 2009, 36.

20. *Gertrude L. W.*, The Constitutional Court's Relationship to Parliament And Government, National report prepared for the XVth Congress of the Conference of European Constitutional Courts by The Federal Constitutional Court of Germany, 2011, 285.
21. *Gribnau H., Lubbers A.*, The Temporal Effect of Dutch Tax Court Decisions, The Effects of Judicial Decisions in Time, (Ius Commune Europaeum), Cambridge, 2014, 191.
22. *Millet F. X.*, Temporal Effects of Judicial Decisions in France, The Effects of Judicial Decisions in Time, (Ius Commune Europaeum), Cambridge 2014, 114, 116-117, 120.
23. *Popelier P., Verstraelen S., Vanheule D., Vanlerberghe B.*, The Effect of Judicial Decisions in Time: Comparative Notes, (Ius Commune Europaeum), Cambridge, 2014, 7.
24. *Schroeder W.*, Temporal Effects of Decisions of the German Federal Constitutional Court, The Effects of Judicial Decisions in Time, (Ius Commune Europaeum), Cambridge, 2014, 25, 28-29.
25. *Sweet A. S.*, The Constitutional Council and the Transformation of the Republic, Journ. Yale Law School Legal Scholarship Repository, 2008, 2.
26. *Stelzer M.*, Pro Futuro and Retroactive Effects of Rescissory Judgments in Austria, the Effects of Judicial Decisions in Time, (Ius Commune Europaeum), Cambridge, 2014, 64, 67-70.
27. *Stelzer M.*, The constitution of the Republic of Austria: A Contextual Analyses, Hart Publication, 2011, 176.
28. The French Constitutional Council Decision 2012-268 QPC of the 27th of July 2012.
29. The French Constitutional Council Decision 2010-45 QPC of the 6 October 2010.
30. The French Constitutional Council Decision 2010-32 QPC of the 22th of September 2010.
31. The French Constitutional Council Decision 2010-14/22 QPC of the 30th of July 2010.
32. The French Constitutional Council Decision 2010-1 QPC of the 28th of May 2010.
33. The French Constitutional Council Decision 2010-108 QPC of the 25th of March 2011.
34. The French Constitutional Council Decision 2008-564 DC of the 19th of June 2008.
35. BVerfG, judgment of the First Senate of 9 February 2010 – 1 BvL 1/09.
36. BVerfGE judgment of the First Senate 93, 121.
37. BNB 2006/322, 11 August 2006.
38. BNB 1999/271, 12 May 1999.
39. BverfGE 1733.
40. BverfGE 2409,2419.
41. BverfGE 1054/01.
42. BverfGE 1261,1267.
43. BVerfGe 117.
44. BverfGE 2487.
45. BverfGE 1054/01.
46. VFSLG 18603/2008.
47. VFSIG 17394/2004.
48. VFSIG 16327/2001.
49. VFSIG 15488/1999.
50. VFSIG 12649/1991.
51. VFSLG 12649/1991.
52. VFSIG 11646/1988.
53. VFSIG 15129/1988.
54. VFSIG 11591/1987.